

CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR THE TARGETED FORMATION OF PATRIOTIC EDUCATION IN FUTURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION

Mirimgul Jalgasbaevna Yusupova

Acting Associate Professor, Nizami National Pedagogical University
of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20640370>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 08th June 2026

Online: 09th June 2026

KEYWORDS

Patriotism of New Uzbekistan, professional competencies, object and subject of the higher education system, future teacher, patriotic culture.

ABSTRACT

The article examines the processes of patriotism formation in future teachers in target management universities in the process of involving future teachers in active patriotic activities.

Formation is a process of interaction of the future teacher with a complex of objective, subjective, purposeful and spontaneous collective influences and the results of the obtained analysis.

OLIJ TA'LIM SHAROYITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING VATANPARVARLIGI TARBIYASINI MAQSADLI SHAKLLANTIRISHNING KONTSEPTUAL ASOSLARI

Yusupova Mirimgul Jalgasbayevna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti v.v.b.dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20640370>

ARTICLE INFO

Received: 02nd June 2026

Accepted: 08th June 2026

Online: 09th June 2026

KEYWORDS

Yangi O'zbekiston vatanparvarligi, kasbiy kompetensiyalar, oliy ta'lim tizimi ob'ekti va sub'ekti, bo'lajak o'qituvchi, vatanparvarlik madaniyati.

ABSTRACT

Maqolada bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarligini maqsadli shakllantirish universitetda bo'lajak o'qituvchilarni faol vatanparvarlik faoliyatiga jalb etish jarayonida ularning bosqichma-bosqich shakllantiriladigan jarayonlar haqida keng so'z boradi. Shakllanish deganda, bo'lajak o'qituvchining ob'ektiv, sub'ektiv, maqsadli va o'z-o'zidan paydo bo'ladigan tashqi ta'sirlar majmuasi bilan o'zaro ta'siri jarayoni va natijasi sifatida tahlil qilinadi.

KIRISH.

O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida "Ta'lim va o'qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish asosida oliy ta'lim muassasalari faoliyatining

sifati hamda samaradorligini oshirish"[1], shuningdek, pedagogik ta'lim sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlarida "Yuksak madaniyatli, amaliy kasbiy ko'nikmaga ega, tarbiya, o'qitish metodlari va baholash

mezonlarini puxta egallagan zamonaviy pedagog kadrlarni shakllantirish" [2] kabi muhim vazifalar belgilandi. Bu esa, talabalarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik xususiyatlarini aniqlashtirish, tashkiliy-pedagogik shart- sharoitlarini, axborot-metodik ta'minotini takomillashtirishni taqozo etadi.

Oliy ta'lim muassasasi talabalarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish ko'p qirrali va murakkab jarayondir. Talabalarining ma'naviy-axloqiy shakllanishi bir-biri bilan uzviy bog'liq va biri ikkinchisini taqozo qiladigan yaxlit ta'lim-tarbiya ishlarini muntazam va izchil ravishda bajarishni talab etadi. Tarbiyaviy ta'sir o'tkazishning aniq va mukammal tizimigina, yaxlit tizimli yondashuvigina tarbiyaning samaradorligini ta'minlaydi.[4] Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirmoqda. Ayniqsa, bo'lajak o'qituvchilarni nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki tarbiyachi, yo'naltiruvchi va ijtimoiy yetakchi sifatida shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois, ularni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish dolzarb masala hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarligini maqsadli shakllantirish universitetda bo'lajak o'qituvchilarni faol vatanparvarlik faoliyatiga jalb etish jarayonida ularning bosqichma- bosqich yuzaga keladigan ichki individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

Vatanparvarlik madaniyatini shakllantirish jarayonining

harakatlantiruvchi kuchi O'zbekistonning zamonaviy o'qituvchiga qo'yayotgan talablaridir. Bo'lajak o'qituvchilarning vatanparvarlik madaniyatini shakllantirish oliy ta'lim tizimining barcha sub'ektlari uchun aniq belgilangan maqsad va vazifalarga ega bo'lgan universitetning vatanparvarlik ta'lim maydoni sharoitida maxsus tashkil etilgan jarayondir. Shakllanish deganda, bo'lajak o'qituvchining ob'ektiv, sub'ektiv, maqsadli va o'z- o'zidan paydo bo'ladigan tashqi ta'sirlar majmuasi bilan o'zaro ta'siri jarayoni va natijasi sifatida tushunamiz. Bu esa uning xususiyatlari tizimida o'zgarishlarga olib keladi va maxsus yaratilgan pedagogik sharoitlar ta'sirida fazilatlarining namoyon bo'lishidir.

MASALANING MUHOKAMASI VA O'RGANGANLIK DARAJASI.

Aniqlik kiritadiganbo'lsak, ta'limdagi kontseptsiya "asl mezon yoki loyiha g'oyasiga turli xil kasbiy, turli mavzuli nazariy qarashlar va unga nisbatan turli pozitsiyalardagi munosabatlar yig'indisi sifatida qaraladi.

Ular o'zida loyihaning o'ta umumiy (ta'lim, madaniy, ijtimoiy) ma'nosini, uning maqsadini va muallifning kontseptsiyasini aniq amalga oshirish uchun yakuniy natijani aniqlashni jamlaydilar.

Bo'lajak o'qituvchilarning vatanparvarlik madaniyatini shakllantirish kontseptsiyasi shaxsning vatanparvarlik madaniyatini shakllantirish pozitsiyasidan vatanparvarlik tarbiyasiga yangi yondashuvni nazariy asoslash uchun mezon bo'lgan ikkita kontseptsiya qoidalariga asoslanadi. Bular I.M.Ilyinskiy, P.I. Babochkin,

V.T. Lisovskiy, A.I. Machulskiy, I.I. Dark, V.E. Davidovich, L.N. Kogan va A.N. Leontievlar tomonidan taqdim etilgan talaba yoshlarni tarbiyalash konsepsiyalari va madaniyat nazariyasi [5].

O'z kontsepsiyasida I.M.Ilyinskiy va P.I. Babochkin shaxsda vatanparvarlik, mafkuraviy munosabat va milliy tuyg'u tarbiyasining birligini ko'rsatadi. Ushbu birlikda mualliflar kelajakdagi millatlar birligining garovini ko'rishadi. Ular tarbiyalanishi kerak bo'lgan eng muhim fazilatlardan: sharaf, burch, intizom, fidoyilik va fidoyilikni aniqladilar. Bu konsepsiya doirasida yoshlarda vatanparvarlik tarbiyasi va milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning g'oyaviy jihatiga e'tibor qaratilgan [3].

Talaba yoshlarni tarbiyalashning ikkinchi kontsepsiyasi V.T. Lisovskiy, A.I. Machulskiy va I.I. Dark bizni qiziqtirgan jihatda yondashishni ifodalab, vatanparvarlik, milliy o'zlikni anglash va shaxsning huquqiy ongini tarbiyalashning birligiga e'tibor qaratadi.

Ushbu pozitsiya mazmunan quyidagicha namoyon bo'ladi: shakllantirishning samarali usullari talabalarda o'z Vatanga muhabbat, tabiatning mehribonligi va saxovatligi, yuksak odob-axloq, qat'iyatlilik, harakatga intilish, sinovlarda matonat, fidoyilik, qiyin paytlarda omon qolishga tayyorlik, o'zini himoya qila olish, adolatlilik, to'g'rilik kabi fazilatlarni maqsadli rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Mualliflar, shuningdek, universitet talabalarida vatanparvarlik faoliyati pozitsiyasi, birinchi navbatda, ular sub'ektlari bo'lgan tizimning samaradorligi uchun mas'uliyat hissi

namoyon bo'lishidan bo'shlanishini ta'kidlaydilar.

Bo'lajak mutaxassislarda vatanparvarlik faolligini rivojlantirishga universitetda sodir bo'layotgan har bir narsa uchun shaxsiy javobgarlikni tarbiyalash, talabalarning o'zini o'zi boshqarish tizimida faol ishtirok etish, kasb tanlash uchun mas'uliyat hissi, hozirgi va kelajakdagi mehnatining ijtimoiy ahamiyatini tushunish, harakat qilish istagi va tayyorligini tashkil etuvchi omillar bevosita ta'sir qiladi.

A.N. Leontyeva, V.E. Davidovich, L.N. Koganlar madaniyat nazariyasida madaniyatni ijodiy o'zini o'zi anglash bilan tavsiflangan shaxsiy faoliyat usuli sifatida taqdim etadi.

Ushbu kontseptual yondashuvlarning mohiyatini bizning qarashlarimiz bilan taqqoslab shuni aytishimiz mumkinki, oxirgi holatda biz talabaning ijtimoiy-vatanparvarlik faoliyati va uning faol pozitsiyasiga e'tibor qaratishimiz lozim.

Bugungi kunda pedagogikamizning eng aktul muammolaridan biri - bu bo'lajak o'qituvchilarni maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorlash jarayonining zamonaviy tushunchasini ifodalaydigan va Yangi O'zbekistonning porloq kelajagini yaratuvchi vatanparlarni shakllantirishning nazariy va uslubiy yondashuvlarini ochib beradigan yangicha yozdoshuvlarni o'z ichiga olgan mezonlar yaratilishi o'ta muhim. Ular asosida ushbu muammoning nazariy asoslari belgilanadi va uning amaliy echimi taqdim etiladi.

Kontsepsiya - bu bo'lajak o'qituvchilarda vatanparvarlikni tarbiyalash asoslari, maqsadlari,

vazifalari, funksiyalari, ilmiy yondashuvlari, tamoyillari, amalga oshirish mexanizmlari, shuningdek, Yangi O'zbekistonning yangicha qarashlardagi kelajakdagi istiqbolli rejalarini hayotga tadbiiq qiluvchi yoshlarni buyuk orzular sari tarbiyasini shakllantirish shartlari, ushbu jarayonni takomillashtirish mezonlari, natijalari va bashoratlarini tizimli va izchil taqdim etish.

Vazifalar auditoriya vaqtida ham, darsdan tashqarida ham amalga oshiriladigan tadbirlar majmuasi orqali hal qilinadi.

Vatanparvarlik madaniyatining vazifalari: - **tartibga soluvchi** - bag'rikenglik va o'zini o'zi aniqlashga asoslangan ko'p millatli jamiyatda Ustozshogird tizimidagi munosabatlarni qurishni ta'minlash; - **tarbiyaviy** - bo'lajak o'qituvchilarning intellektual rivojlanishiga ko'maklashish, axloqiy me'yorlarni, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni o'zlashtirish, vatanparvarlik tarbiyasi sohasida ongli va faol kasbiy faoliyatga munosabatni rivojlantirish. - **kognitiv** - talabalarda Yangi O'zbekiston vatanparvarligini tarbiyalash uchun zarur bo'lgan ilmiy bilimlar tizimi bilan bo'lajak o'qituvchilarni qurollantirish, tarixiy davomiylikni ta'minlash, tajriba to'plash va avloddan avlodga etkazish tizimini shakllantirish imkonini beradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, vatanparvarlik madaniyatining kognitiv funksiyasi uch bosqichda amalga oshiriladi.

Birinchisi, oila tarbiyasi sharoitida namoyon bo'ladi, unda Vatanga muhabbat, mas'uliyat, an'analarga hurmat va umuminsoniy qadriyatlarni

shakllantirishning dastlabki tuyg'ulari shakllanadi.

Ikkinchi bosqichda universitetda olib boriladigan ijtimoiy-tarixiy tajribaning uzluksizligi mavjud. Ushbu bosqichda vatanparvarlik xarakteridagi pedagogik faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan kasbiy va pedagogik fazilatlar shakllanadi.

Uchinchi bosqich bo'lajak o'qituvchining shaxsiy ehtiyojlarini boshqa avlodga tajriba o'tkazishdagi rolini ta'kidlashni o'z ichiga oladi.

Universitetda, ayniqsa pedagogik yo'nalishdagi bo'lajak o'qituvchilarning vatanparvarlik madaniyatini shakllantirish uchun quyidagi ilmiy yondashuvlar qo'llaniladi: kompetentsiyaga asoslangan, kognitiv-axborot, tizimli-faoliyatga asoslangan, gumanistik, subyektiv, ratsionalistik,

shaxsga yo'naltirilgan, madaniy, germeneytik va integrativ.

Ammo yuqorida keltirilgan omillarni har bir talabaning shaxsiy kompetentligini shakllantirilmasa aniq natijaga erishish qiyin. Shaxsiy kompetentlikni shakllantirish tamoyillari: umumiy pedagogik:

- fundamentallik, • uzluksizlik, • insonparvarlik yo'nalishi;

- vatanparvarni shakllantirish muammolarini hal qilishda universitet ta'lim maydonining barcha sub'ektlari faoliyatining birligini nazarda tutuvchi agregat-faoliyat tamoyili;

- ta'lim bo'limlari mutaxassislari, universitet o'qituvchilari va bo'lajak o'qituvchilarning vatanparvarlik va faol pozitsiyasini shakllantirishga yo'naltirilgan tarixiy-madaniy qadriyatlarni tanlab olishga qaratilgan

ta'lim tizimi mazmunini differensiallashtirish tamoyili;

- bo'lajak o'qituvchilarning xulq-atvorini aniqlash tamoyili, bu ularning vatanparvarlik xulq-atvorini rag'batlantirish maqsadida universitetning vatanparvarlik yo'naltirilgan ta'lim maydonini loyihalash va qurishni nazarda tutadi;

- bo'lajak o'qituvchilarning vatanparvarlikka yo'naltirilgan faoliyatdagi ongli faoliyatini o'z ichiga oluvchi vatanparvarlik-hukmron faoliyat tamoyili.

TAHLIL NATIJALARI. Kontseptual jihatdan vatanparvarlikning shakllanish jarayoni mustaqil tizim sifatida qaraladi. Vatanparvarlikni shakllantirish jarayoni usullar, vositalar va tashkiliy shakllarning kombinatsiyasini o'z ichiga oladi.

Vatanparvarlikning shakllanishi quyidagilarni nazarda tutadi:

1. Usullar darajasida - reproduktiv, tahliliy, munozarali, muammoli-izlash usullari.

2. Resurslar darajasida: munozara klublari, vatanparvarlik desantlari, kutubxonalar, muzeylar, sinfdan tashqari mashg'ulotlar, ixtisoslashtirilgan kurslar, didaktik materiallar, o'quv va o'quv qo'llanmalar, o'quv fanlari ma'ruza majmualari, yordamchi materiallar (monografiyalar, lug'atlar, amaliy mashg'ulotlarning

ishchi o'quv dasturlari, o'quv rejalari va boshqalar).

3. Tashkiliy shakllar quyidagilar bilan ifodalanadi: auditoriya, darstan tashqari, individual, guruh, juftlik ishlari, shuningdek, seminarlar, binar ma'ruzalar, talabalarning mustaqil ishi, kasbiy amaliyot, malaka oshirish va boshqalar.

XULOSA. Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda universitet nafaqat talabalarda vatanparvarlik tuyg'ularini tarbiyalovchi sifatida bo'lajak o'qituvchiga qo'yiladigan talablar ro'yxatini, balki uning vatanparvarlik ongini, irodasi, mas'uliyatini shakllantirish qanchalik muvaffaqiyatli ketayotganini, talabning vatanparvarlik yo'nalishidagi kasbiy faoliyatga qanchalik tayyorligini ko'rsatadigan integral ko'rsatkich bilan ta'minlanishi kerak.

Vatanparvarlik madaniyatini shakllantirish jarayonida bo'lajak o'qituvchi bizning oldimizda bir vaqtning o'zida ob'ekt va sub'ekt sifatida paydo bo'ladi. Subyektiv pozitsiyani egallab, u ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan faoliyatga (talabalarni vatanparvarlik tarbiyasiga) yuqori darajadagi vatanparvarlik munosabatini namoyish etadi. Bo'lajak o'qituvchida vatanparvarlik munosabatlarining rivojlanishi vatanparvarlik madaniyatining ko'rinishidir.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi 4947-son Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 27 fevraldagi "Pedagogik ta'lim sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4623-son Qarori

3. Vyrshchikov, A.N. Harbiy-vatanparvarlik ta'limi: nazariya va amaliyot [Matn] / A.N. Vyrshchikov. -M.: Mysl, 1990. - 150 b.
4. Hegel. Falsafiy fanlar ensiklopediyasi [Matn] / Hegel. / Mas'ul. tahr. E.P. Sitkovskiy. - 3-jild. Ruh falsafasi. -M.: Mysl, 1977. - 471 b.
5. Ippolitova, N.V. Zamonaviy sharoitlarda talaba yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash [Matn] / N.V. Ippolitova // Ilmiy maqolalar to'plami. - Xanti-Mansiysk, 2009. - 7-son. - 232 b.
6. X.Ibraimov, M.Kuronov, J.Fozilov, F.Zaripov; - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. 2024. - 220 b.
7. Коган, Л.Н. Теория культуры [Текст] / Л.Н. Коган. - Екатеринбург, 1993. - 160 с.
8. Ochilov M., Ochilova N. Oliy maktab pedagogikasi. Darslik. T.: "Aloqachi". 2008/
9. Pidkasisty, P.I. Pedagogika [Matn] / P.I. Pidkasisty. - M.: Rossiya pedagogika jamiyati, 1998. - 640 b. 6. Xmel, N.D. O'qituvchilarni kasbiy tayyorlashning nazariy asoslari [Matn] / N.D. Xmel. - Almati: Gylym, 1998. - 320 b.